

Фаненштель Наталія Василівна
доцент кафедри іноземних мов
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
кандидат педагогічних наук

Досвід Канади у створенні інклюзивного навчального середовища

Школа як відображення нашої спільноти має бути місцем широких можливостей. Дослідження свідчать, що ефективнішим для всіх учнів є навчання в інклюзивних класах. Адже інклюзивна освіта відкриває переваги розмаїття, співпраці, уважності та чуйності до інших, тим часом як відокремлені класи створюють для учнів бар'єри у навчанні від інших, підтримці, розвитку взаємин. Інклюзивне навчання не лише демонструє успіхи дитини з особливими освітніми потребами, а є показником розвитку громадянського суспільства, рівня толерантності та самосвідомості.

З часу ратифікації Конвенції ООН про права інвалідів в Україні (2009 р.) було розроблено та прийнято низку нормативно-правових документів, які сприяли впровадженню інклюзивного навчання. До нормативно-правової бази інклюзивного навчання належать Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу», Концепція розвитку інклюзивної освіти, Положення про спеціальні класи для навчання для дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах, Положення про навчально-реабілітаційний центр, Закон України «Про освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року тощо. Розвитку інклюзії в Україні сприяли також уведення навчальних дисциплін та курсів з інклюзивної освіти в програми підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Попри значне правове підґрунтя, інклюзивна освіта України має низку слабких моментів, таких як-от: відсутність окремого фінансування інклюзії в умовах загальноосвітньої школи; неготовність більшості шкіл до інклюзії на технічному, методичному, психологічному,

кадровому рівнях; відсутність у широкому вжитку методичних матеріалів для рідних нозологій тощо. Вирішення цих та інших проблем, на нашу думку, має відбуватись із активним залучення досвіду розвинених країн.

Найбільш успішною в галузі інклюзивного навчання вважають Канаду. Інклюзивна освіта Канади (Inclusive Education Canada, IEC) – національна неурядова організація, покликана забезпечувати якісну освіту для всіх учнів у інклюзивних школах і класах канадських шкіл шляхом просування ефективної політики та інвестицій на підтримку вчителів і учнів, а також створення умов у школах та класах для забезпечення реальної та успішної інклюзії. IEC була офіційно започаткована Канадською асоціацією громадського життя (Canadian Association for Community Living) у лютому 2009 року під час Національного тижня інклюзивної освіти і має власне бачення інклюзії. За її переконанням, всі люди з розумовими відхиленнями повинні здобувати звичайну освіту поряд із однолітками з відповідною підтримкою з раннього дитинства через вищу школу і до навчання дорослих протягом життя. Завданнями IEC є:

- забезпечення практики ефективної інклюзії як норми у класах, школах, закладах вищої освіти по всій країні;
- творення політики і програм, які просувають і підтримують інклюзивну освіту;
- забезпечення широкої підтримки інклюзії суспільством як базового складника якісної освіти для всіх.

На своєму веб порталі IEC забезпечує доступ до інформації для батьків, освітян, урядовців, дослідників у формі статей, презентацій, доповідей, оглядів, інтерв'ю, путівників, книг, брошур та інших повідомлень про інклюзивну освіту. IEC надає відомості про політику і принципи інклюзії; шкільну стратегію і практику; стратегії підтримки для учнів та вчителів; керівництво; управління змінами заради інклюзії; з сімейних питань; з педагогіки; професійної освіти тощо.

Одним із напрямів роботи IEC, спрямованої на створення інклюзивного і доступного навчального середовища, є співпраця з компанією Майкрософт

(Microsoft). Вона полягає у проведенні безкоштовних заходів для професійного розвитку (workshops) і забезпеченні педагогів ресурсами ефективної індивідуалізації навчання.

ІЕС є світовим лідером з просування інклюзивної освіти в інших країнах, таких як-от: Перу, Сальвадор, Чеська республіка, Велика Британія, Німеччина тощо. Глобалізації інклюзії сприяє міжнародна співпраця ІЕС з відповідними організаціями з інших країн. Зокрема, результатом спільної роботи ІЕС з Британським центром «За інклюзивне майбутнє» (the U. K. based Centre for Inclusive Futures) є брошура «Розвиток інклюзивної освіти» (Advancing Inclusive Education). У ній Гордон Портер (Gordon Porter), керівник ІЕС та Девід Тауел (David Towell), керівник Британського центру «За інклюзивне майбутнє» представили основи перетворення державної системи освіти у таку, що забезпечує інклюзію для всіх. Гордон Портер – досвідчений педагог, у минулому директор школи, менеджер місцевої влади, головний радник Міністрів освіти провінції Нью-Брансвік і Північно-західних територій Канади. Його батьківщина, провінція Нью-Брансвік, що має 30-річний досвід з впровадження комплексної системи інклюзивної освіти, є живим прикладом системних перетворень. Інший автор, Девід Тауел – соціолог, який працює на теренах різних країн, Канади включно, сприяючи широкомасштабним соціальним змінам через співпрацю державних установ з громадянським суспільством.

Автори брошури визначають інклюзивну освіту як створення оптимального навчального середовища, яке уможливорює отримання кожною молодою людиною у строкатому суспільстві якісної освіти поруч із однолітками у місцевих школах, які обслуговують усю спільноту. Важливим елементом цієї строкатості є люди з обмеженими можливостями. Гордон Портер та Девід Тауел пропонують 10-компонентну стратегію фундаментального перетворення освіти у бік інклюзії, побудовану на основі аналізу власного та міжнародного досвіду.

1. *Освіта для життя.* Традиційна освіта зосереджена на стандартизації набуття і оцінюванні знань з академічних дисциплін. Це відбувається шляхом навчання цілого класу методами, які не враховують того, що кожен учень є різним. Інклюзивна освіта передбачає більш холістичну концепцію освіти, концепцію розширення можливостей, яка полягає у розвитку людського потенціалу, почуття гідності, самооцінки; зміцненні поваги людських прав, фундаментальних свобод, різноманітності; розвитку людиною з обмеженими можливостями своєї особистості, талантів, творчості, а також розкриття усього потенціалу розумових та фізичних можливостей; забезпеченні осіб з обмеженими можливостями ефективною участю у вільному суспільстві.

2. *Сприяння інклюзії.* Інклюзивна освіта означає, що всі учні, включно з обмеженими можливостями та з особливими потребами, ходять у звичайні школи, де навчаються у загальних класах зі своїми однолітками. Тому державна система освіти має бути середовищем, де поважають людські права та всі види різноманітності, де не існує або мінімізовані бар'єри повного включення в шкільне життя, де визнають, що всі люди різні і складають навчальні програми відповідно до індивідуальних можливостей і потреб, де вчителі усвідомлюють відповідальність за навчання усіх дітей та отримують відповідну підтримку у цій справі.

3. *Заохочення перетворень у керівництві.* Створення ефективного інклюзивного освітнього середовища неможливе шляхом косметичних перетворень традиційної системи освіти, воно вимагає фундаментальних трансформацій на всіх рівнях освітньої системи, що відображають нові підходи до організації навчання. Це стосується не лише урядовців та працівників освіти, а й батьків та учнів.

4. *Розвиток партнерства.* Розвиткові індивідуальної навчальної програми для кожної дитини сприяє залучення батьків. Понад те, об'єднання батьків відіграють важливу роль у посиленні вимог до інклюзивного навчання. Покращити цю роботу також можуть організації дорослих з обмеженими

можливостями, а їхній освітній досвід може стати у нагоді для шкіл та чиновників.

5. *Інвестування у справедливість.* Зміна системи освіти потребує інвестування ресурсів, яке має бути здійснене таким чином, щоб доступ до освіти для людей з обмеженими можливостями був на однаковому рівні з іншими. Уряд має забезпечити баланс при розподілі ресурсів (наприклад, між міськими і сільськими територіями), а також розподіл державних коштів та персоналу відповідно до потреб населення. У свою чергу директори шкіл повинні забезпечити доступ до ресурсів таким чином, щоб учителі мали змогу проводити навчання всіх учнів.

6. *Долання бар'єрів участі.* У школі та за її межами зазвичай існує низка бар'єрів рівної участі учнів у навчанні. Одні пов'язані із доступом (конструкція будівлі, місцева транспортна система), інші – з наявністю засобів, адаптацією (наприклад, для людей із сенсорними порушеннями) тощо. Деякі пов'язані з тим, як учнів розуміють, наприклад визнання того, як аутизм впливає на здатність концентруватися у загальному навчальному середовищі. Виявлення і зменшення цих перешкод – важливе завдання політики і практики на всіх рівнях.

7. *Зміцнення інклюзивної педагогіки.* Інклюзивна практика включає такі аспекти: диференціація уроків таким чином, щоб усі учні могли брати участь; відверте визнання різноманітності і пояснення різних очікувань; персоналізація навчальних планів таким чином, щоб ставити досяжні цілі і оцінювати прогрес так, щоб заохочувати всіх учнів; організація уроків таким чином, щоб сприяти співпраці у навчанні через динамічні групи; впевненість у тому, що всі учні мають підтримку ровесників.

8. *Пріоритет професійного розвитку.* Вочевидь можливість докорінних змін більшою мірою залежить від здатності вчителів та іншого освітнього персоналу демонструвати новий спосіб мислення та діяльності. Мова йде про реформу професійної освіти педагогів, пріоритет постійного

професійного розвитку, обмін досвідом між учителями, навчання у інших професіоналів (психологи, психотерапевти, дефектологи тощо) та у батьків.

9. *Вивчення досвіду.* Поруч із професійною освітою та розвитком керівництва освітні зміни вимагають ще й такого типу навчання як навчання через систему як цілісність (і вертикально, і буквально). Іншими словами, освітня політика має реагувати на досвід школи і навпаки, а інновації в одній сфері – це сповіщення про інновації в іншій. Система весь час потребує лідерів, які б співпрацювали один з одним, застосовували множинність перспектив оцінки викликів, визначали пріоритети та стежили за прогресом.

10. *Планування маршруту до інклюзії.* Прямування до інклюзивного навчання найбільше схоже на подорож на чолі з креативними лідерами. Ця подорож може починатися по-різному – за ініціативи батьків, творчих учителів, харизматичних директорів шкіл тощо. Проте звідки б не виходили ці поштовхи, керівникам необхідно фундувати переконливе бачення інклюзивної освіти, забезпечити широку підтримку змін і розпочати мобілізацію взаємних дій на різних рівнях і в різних частинах освітньої системи таким чином, щоб усі зусилля все більше працювали на досягнення єдиної мети.

Як зазначають Гордон Портер та Девід Тауел, представлені пункти трансформаційної матриці не варто сприймати як готові рецепти дій. Натомість автори висловлюють сподівання, що їхня брошура стане корисним стимулом та засобом для лідерів, які разом із батьками перебувають у пошуку власного шляху перетворень.

Джерела:

<http://education-inclusive.com>

<http://inclusiveeducation.ca>

<http://osvita.ua>